

**Programa școlară
pentru disciplina**

MAI ÎNTÂI CHARACTERUL

**Curriculum la decizia școlii pentru
învățământul gimnazial**

Notă de prezentare

Curriculumul disciplinei opționale *Mai întâi caracterul* vizează ariile curriculare *Om și societate* și *Consiliere și orientare*, este structurat modular, pe doi ani de studiu, fiind adaptat învățământului gimnazial, cu un buget de timp de 1 oră/ săptămână. În funcție de oferta educațională a unității de învățământ, cadrele didactice vor alege nivelul claselor la care urmează să aplice programa școlară (de exemplu, clasele a V-a și a VI-a sau clasele a VI-a și a VII-a).

Conform *Legii Educației Naționale nr. 1/2011*, idealul educațional al școlii românești constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii. Cadrul actual de reglementare este orientat de promovarea unui învățământ orientat pe valori, creativitate, capacități cognitive, capacități volitive și capacități acționale, competențe cu relevanță pentru profesie și viața socială.

Valorile și atitudinile caracteriale dețin un loc important în structura de personalitate a fiecărei persoane, exprimă portretul psihic al acesteia, fizionomia spirituală, constituind modalitatea prin care se prezintă ca individualitate, se raportează la evenimentele existenței sale în lume și se deosebește de ceilalți, se realizează uman și profesional. Promovarea unei culturi a caracterului, formarea și dezvoltarea caracterului – privit ca ansamblu de atitudini și valori, ca latură relațional-valorică a personalității – reprezintă un demers educațional necesar și benefic, complex, consecvent și gradual, început timpuriu și continuat progresiv, în care sunt implicate familia, școala, societatea.

Programa școlară pentru disciplina opțională *Mai întâi caracterul* completează aceste preocupări, oferind repere alternative și modele de bună practică pentru formarea și dezvoltarea la tineri a unor trăsături de caracter pozitive și durabile. Ideea de bază a curriculumului propus o reprezintă sensibilizarea elevilor asupra rolului și importanței formării și dezvoltării caracterului propriu, a unei culturi a caracterului, precum și interiorizarea și asumarea trăsăturilor relațional-valorice pozitive – ca parte a dezvoltării generale – prin orientarea finalităților educației către dimensiunile fundamentale ale existenței umane: *a ști, a face, a fi, a conviețui*. Concret, disciplina *Mai întâi caracterul* contribuie la realizarea profilului de formare al absolventului de învățământ gimnazial, din perspectiva unor aspecte considerate esențiale: autocunoaștere, competențe socio-emoționale, competențe psiho-relaționale, managementul conduitei personale, calitatea vieții individuale în raport cu sine, cu ceilalți și cu mediul înconjurător.

Ceea ce configurează specificitatea disciplinei opționale la nivelul învățământului gimnazial este reprezentat de: construirea demersului educațional pe o problematică de interes major, ce răspunde unor nevoi educaționale și sociale de actualitate; racordarea la preocupări, experiențe și reușite internaționale prin transferul de bune practici din alte sisteme educaționale; propunerea unei abordări educaționale bazate pe educarea pozitivă, menită să contribuie la modelarea personalității elevilor, la pregătirea lor pentru viața activă; abordarea unitară a unei teme relevante pentru dezvoltarea personală – *educarea pentru o cultură pozitivă a caracterului* – și care face doar tangențial obiectul altor programe școlare; centrarea activităților educaționale pe promovarea unui set de valori, atitudini și comportamente adaptative; crearea și/sau valorizarea unor situații de învățare care fac transferul achizițiilor teoretice în viața reală; responsabilizarea elevilor față de comportamentul propriu, de valorile și atitudinile asumate; realizarea de conexiuni între competențele specifice diferitelor discipline din trunchiul comun și cele propuse în cadrul disciplinei opționale *Mai întâi caracterul*.

Curriculumul specific disciplinei opționale *Mai întâi caracterul* pentru învățământul gimnazial continuă demersul început cu propunerea acestei discipline la nivelul învățământului primar, completând setul de competențe prin adecvarea acestora la nevoile de cunoaștere și la dezvoltarea personală ale elevilor preadolescenți. În același timp, prin competențele generale și specifice dezvoltate, prin activitățile de învățare și conținuturile tematice propuse, prin situarea în cicluri de învățământ diferite, cele două oferte curriculare pot funcționa autonom, nefiind condiționate reciproc.

Structura programei școlare include, pe lângă Nota de prezentare, următoarele elemente:

- Competențe generale
- Competențe specifice și exemple de activități de învățare
- Conținuturi
- Sugestii metodologice

Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe, abilități și atitudini dezvoltate prin învățare, care permit rezolvarea unor probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în contexte diverse.

Competențele generale sunt competențele dezvoltate prin studiul unei anumite discipline și care vizează achizițiile elevului pe întregul parcurs al studierii respectivei discipline; acestea sunt în acord cu competențele cheie recomandate la nivel european. Din perspectiva Comisiei Europene, competențele cheie reprezintă *un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, deprinderi (abilități) și atitudini de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională. Acestea trebuie dezvoltate până la finalizarea educației obligatorii și trebuie să acționeze ca un fundament pentru învățarea în continuare, ca parte a învățării pe parcursul întregii vieți.*

Competențele specifice se formează pe parcursul unui an școlar și sunt derivate din competențele generale, reprezentând etape în dobândirea acestora. Competențele specifice sunt corelate cu exemple de activități de învățare, care integrează strategii didactice variate și care valorifică experiența concretă a elevului. Profesorul poate utiliza exemplele de activități oferite de programa școlară sau poate crea altele, în acord cu specificul activității la fiecare clasă de elevi.

Conținuturile învățării sunt organizate pe domenii și reprezintă mijloace prin care se formează competențele menționate în programă.

Sugestiile metodologice includ o varietate de aspecte referitoare la strategii didactice, modalități de abordare a conținuturilor, elemente de evaluare. Sugestiile metodologice au rolul de a sprijini profesorul în proiectarea și realizarea activităților de predare-învățare-evaluare, în relație cu nevoile de cunoaștere și cu specificul de dezvoltare a elevilor, precum și cu caracteristicile comunității educaționale.

În elaborarea prezentei oferte curriculare au fost valorificate recomandări conținute atât în documente naționale de politici educaționale (*Legea Educației Naționale nr. 1/2011; Dezvoltarea problematicii diversității în curriculumul național – OMECT nr. 1529/2007*), cât și într-o serie de documente internaționale (*Recomandarea Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți - 2006/962/EC; Îmbunătățirea competențelor pentru secolul 21: un program de cooperare europeană pe plan școlar, CE, 2008; Strategia Consiliului Europei privind Drepturile Copilului, 2012-2015; Declarația de la Paris privind promovarea cetățeniei și a valorilor comune ale libertății, toleranței și nediscriminării prin educație, 2015*).

Programa școlară recomandă oferirea de oportunități de învățare și valorificarea experiențelor elevilor, integrând cele trei dimensiuni contextuale ale educației (formală, nonformală și informală) în manieră complementară. De asemenea, promovarea în spațiul educațional românesc a acestei discipline opționale poate contribui la susținerea demersurilor multiple și progresive de formare a personalității elevilor, de realizare a profilului de formare așa cum este definit de finalitățile învățământului obligatoriu. În cadrul acestei discipline de studiu, se vor avea în vedere, cu precădere, formarea de abilități și dezvoltarea unor atitudini pozitive, centrate pe dobândirea de către elevi a încrederii în sine, a unui profil caracterial armonios, pregătirea lor pentru viață și pentru viitor.

Competențe generale

- 1. Manifestarea interesului pentru explorarea profilului caracterial**
- 2. Luarea unor decizii care susțin acțiuni în acord cu valorile asumate**
- 3. Promovarea atitudinilor și valorilor asumate, în contexte concrete de viață**

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Manifestarea interesului pentru explorarea profilului caracterial

Anul I	Anul al II-lea
<p>1.1. Identificarea aspectelor de bază care definesc profilul caracterial personal</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de prezentare a propriei persoane și de (auto)apreciere - completarea unor chestionare, teste de autocunoaștere, adaptate vârstei - realizarea de desene, colaje, afișe pe teme precum „Eu și familia mea”, „Cum mă văd eu?/Cum mă văd alții?” - elaborarea de texte scurte pe teme: „Cine sunt eu?”, „Ce aș fi dacă aș fi...”; „Unic și diferit prin...” - exerciții de autoproiectare: „Cum voi fi când voi fi mare?” „Cum aș putea fi și mai bun?” - realizarea unor fișe descriptive despre trăsături de caracter 	<p>1.1. Explorarea rolului dimensiunilor afective și motivaționale în dezvoltarea caracterului</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare, în diferite situații date, a unor valori și atitudini personale, relevante din perspectiva dimensiunii afective și motivaționale - realizarea de scurte descrieri ale caracteristicilor proprii și ale altor persoane: „Pot fi de folos, pentru că sunt...”; „Poți conta pe mine, fiindcă...” - exerciții de exprimare a unor trăiri personale legate de diferite contexte de viață școlară - elaborarea, în grup, a unor hărți mentale ale caracterului, pornind de la diferite aspecte ale inteligenței emoționale - participarea la jocuri de rol privind specificul unor manifestări socio-emoționale în diferite contexte și efectele corespunzătoare acestora
<p>1.2. Explicarea rolului unor valori și atitudini caracteriale în viața personală</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de investigare/interpretare a unor trăsături de caracter, bazate pe aplicarea unor tehnici variate (observarea, introspecția, testul VIA – valori în acțiune) - exerciții de evaluare atitudinală: „Accept sfaturi de la pentru că”; „Știu – vreau să știu – am învățat” - organizarea unei gale a modelelor caracteriale alese de fiecare elev, în forme variate (fotografii, prezentări orale, afișe etc.) - elaborarea de caracterizări ale propriei persoane, în scopul valorizării particularităților individuale pozitive și al redefinirii particularităților individuale percepute negativ, folosind tehnici variate (autocaracterizarea, caracterizarea cu ajutorul feed-back-ului obținut de la colegi) - realizarea unei schițe pentru planul personal de dezvoltare pozitivă a caracterului, care urmează să fie completată/dezvoltată pe parcursul anilor următori, folosind următoarele dimensiuni: atitudinea față de sine, față de ceilalți, față de cunoaștere, față de mediul înconjurător 	<p>1.2. Evidențierea rolului caracterului în relațiile interpersonale</p> <ul style="list-style-type: none"> - redactarea unor texte tematice scurte (eseuri, povești, povestiri, compuneri) care să evidențieze rolul diferitelor trăsături de caracter în contexte cunoscute (familie, grupul de prieteni) - participare la „biblioteca vie”: întâlniri/discuții cu persoane realizate profesional, cu personalități din comunitatea locală - studii de caz cu rol de identificare a punctelor tari/a punctelor slabe, a calităților/a defectelor unor persoane reale sau a unor personaje imaginare (din povești, texte literare) - elaborarea unui calendar/a unor fișe cu „trăsătura zilei/a săptămânii/a lunii” în clasa de elevi - discuții de grup despre valori morale și trăsături de caracter ce sunt corelate cu identitatea diferitelor popoare, cu rolul de a evidenția eventuale stereotipii și prejudecăți - exerciții de analiză critică a unor caracteristici proprii și/sau ale colectivului de elevi - participarea la discuții de grup cu specialiști pe tema caracterului

2. Luarea unor decizii care susțin acțiuni în acord cu valorile asumate

Anul I	Anul al II-lea
<p>2.1. Analizarea modalităților în care trăsăturile de caracter influențează luarea deciziilor</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialog pe tema semnificației actului decizional, bazate pe explicații, exemplificări pentru diferite contexte de viață cunoscute - formularea de decizii personale: „Eu sunt... Eu acționez...”; „Aș lua pe planeta personală...” - exerciții de identificarea unor valori și atitudini care se manifestă în luarea deciziilor legate de mediul școlar/rolul de elev 	<p>2.1. Argumentarea importanței alegerilor și deciziilor bazate pe trăsături pozitive de caracter</p> <ul style="list-style-type: none"> - discutarea în grup a rolului manifestărilor caracteriale în alegerile și deciziile personale, pornind de la exemple date sau de la experiențe ale clasei de elevi - analiza unor studii de caz, pentru identificarea consecințelor care decurg din amânarea luării unor decizii

Anul I	Anul al II-lea
<ul style="list-style-type: none"> - vizionarea unor filme care evidențiază rolul și efectele unor decizii, urmată de discuții referitoare la trăsături de caracter exprimate în contextul dat - analizarea unor studii de caz care solicită formularea unor decizii cu relevanță pentru viața de elev, utilizând tehnici variate de gândire critică (de exemplu, gândiți-lucrați în perechi-comunicați; pălăriile gânditoare) - organizarea unor întâlniri cu reprezentanți ai unor instituții publice și organizații civice aflate în situația de a lua decizii în interes comunitar 	<ul style="list-style-type: none"> - exerciții de reflecție asupra unor decizii anterioare personale sau ale grupului și asupra impactului acestora - alcătuirea unor liste cu posibile cauze și soluții ale problemelor atitudinale care se manifestă în clasa de elevi - stabilirea de corelații între diferite trăsături de caracter și decizii posibil de luat în situații date - exerciții de construire în grup a unor recomandări/ măsuri pentru întărirea trăsăturilor pozitive de caracter și a capacității de a lua decizii bazate pe acestea
<p>2.2. Luarea unor decizii personale, bazate pe trăsături pozitive de caracter</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de proiectare și evaluarea unor decizii proprii sau ale grupului, pe baza unor criterii date - formularea unor alternative de soluționare a unei situații date, bazate pe diferite trăsături pozitive de caracter - dialog pe tema riscurilor generate de luarea unor decizii care nu au la bază trăsături pozitive de caracter - realizarea unui jurnal cu deciziile personale luate pe o perioadă determinată de timp, în vederea analizării ulterioare a valorilor care le-au fundamentat - exerciții de analiză a impactului unor decizii personale asupra situației școlare (de exemplu, rezultatele școlare, integrarea în clasa de elevi etc.) - exerciții de revenire asupra unor opțiuni/decizii anterioare (gândirea contrafactuală: „Ce s-ar fi întâmplat dacă decideam/ acționam altfel?”) 	<p>2.2. Promovarea, în grupurile de apartenență, a deciziilor bazate pe trăsături pozitive de caracter</p> <ul style="list-style-type: none"> - participarea la discuții pe tema unor situații în care activitatea și viața în societate/în comunitate/în grupuri nu ar mai fi reglementată de opțiuni și decizii - jocuri de rol/simulări în care elevii acționează în calitate de decident (părinte, profesor, diriginte, director, primar, parlamentar, avocatul elevilor), în situații cu relevanță pentru educație - prezentarea unor exemple de acțiuni/decizii personale în care elevii au făcut dovada unor trăsături pozitive de caracter - identificarea de probleme din viața comunității locale și construirea de posibile soluții care să fie implementate cu ajutorul elevilor - exerciții de argumentare/contraargumentare/negociere a unor situații conflictuale din grup, cu promovarea atitudinilor pozitive care solicită luarea unei decizii

3. Promovarea atitudinilor și valorilor asumate, în contexte concrete de viață

Anul I	Anul al II-lea
<p>3.1. Analizarea valorilor și atitudinilor caracteriale proprii/din grupul de apartenență</p> <ul style="list-style-type: none"> - activități de grup („cutia cu fapte bune”) pentru identificarea unor manifestări caracteriale - exerciții de descoperire sau de clarificare a felului propriu de a fi în contexte familiare de viață - alcătuirea unei liste de valori și caracteristici personale de caracter - analiza comparativă a unor puncte de vedere diferite referitoare la valori și atitudini caracteriale într-un context dat - jocuri de dezvoltare a imaginii pozitive despre sine și despre ceilalți - alcătuirea unei liste cu valori și atitudini dezirabile - exerciții pentru dezvoltarea gândirii pozitive: învață să îți vorbești! 	<p>3.1. Recunoașterea felului individual de a fi în contexte favorabile sau mai puțin favorabile</p> <ul style="list-style-type: none"> - folosirea observației, a prezentării, a descoperirii pentru identificarea unor caracteristici personale - analiza avantajelor unui „caracter educat” - exerciții de conștientizare a consecințelor unor manifestări caracteriale neadecvate - organizarea unei dezbateri privind beneficiile/costurile felului propriu de a fi - simularea unor manifestări caracteriale în situații/ în contexte date - realizarea unui panou cu citate motivaționale despre caracter - analiza unor citate motivaționale/ inspiraționale pentru stimularea atitudinilor pozitive - exerciții de dezvoltare a spiritului critic și analitic
<p>3.2. Manifestarea unor trăsături pozitive de caracter în contexte concrete de viață</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de asociere între atitudini caracteriale și contextul în care acestea se manifestă - exerciții de elaborare în grup a unor norme de conduită în clasă/ școală, bazate pe trăsături 	<p>3.2. Analizarea consecințelor unor abateri de la trăsături pozitive de caracter</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de reflecție: examinarea consecințelor diverselor atitudini caracteriale - realizarea, prin activități în perechi/echipă, a unor afișe/ colaje/ desene în format letric sau

Anul I	Anul al II-lea
<p><i>pozitive de caracter</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>exerciții de asumare/îndeplinire de responsabilități la nivelul clasei (exemplu: activități de întrajutorare și sprijin a unor elevi cu dificultăți la învățătură)</i> - <i>realizarea unor discuții/ dezbateri cu tema „Cum mă poate ajuta caracterul în viață?”; „Ce alegeri m-au făcut ceea ce sunt în prezent?”; „Ce păstrez, la ce pot să renunț dintre manifestările mele caracteriale?”; „Ce pot adăuga profilului meu caracterial?”</i> - <i>exerciții de consolidare a unor abilități pentru manifestarea unui comportament de calitate în situații date</i> - <i>participarea la proiecte de voluntariat organizate la nivelul clasei, al școlii sau al comunității</i> 	<p><i>digital, care să exemplifice diferite forme de manifestări caracteriale pozitive și negative</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>prezentarea și discutarea unor studii de caz referitoare la comportamente din viața cotidiană manifestate în acord/dezacord cu valorile și atitudinile caracteriale pozitive</i> - <i>realizarea unei liste cu „ce am de făcut?” pentru dezvoltarea punctelor tari/ a calităților respectiv pentru depășirea punctelor slabe/ a defectelor</i> - <i>exerciții de identificare a unor resurse utile unui comportament pozitiv</i> - <i>exerciții de reflecție privind beneficiile/costurile manifestării caracterului propriu în diferite situații</i>

CONȚINUTURI

DOMENII	Anul I	Anul al II-lea
Profilul caracterial	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Designul unui profil caracterial <ul style="list-style-type: none"> - Aspecte de bază ale caracterului ▪ Portretul personalității mele <ul style="list-style-type: none"> - Trăsături caracteristice - Puncte tari și puncte slabe - <i>Ce este important pentru fiecare persoană</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eu și ceilalți <ul style="list-style-type: none"> - Caracteristici personale și ale colectivului de elevi - Imaginea de sine și auto-motivarea <ul style="list-style-type: none"> - Profilul meu caracterial. Profilul clasei noastre ▪ Diversitate. Unicitate <ul style="list-style-type: none"> - Fiecare persoană este unică; diferențe individuale - Acceptarea diferențelor
Valori și atitudini caracteriale	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cum pot fi mai bun: prin cunoaștere, prin manifestările afectiv-emoționale, prin atitudini și comportament, prin capacitatea de alegere și de a lua decizii ▪ Valori și atitudini caracteriale necesare unei persoane: autocontrolul; curiozitatea; egalitatea; entuziasmul; optimismul; organizarea; dragostea față de natură ▪ Atitudini negative și consecințe ale acestora ▪ Beneficii ale unor trăsături pozitive de caracter, la nivel personal și de grup 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Valori în construirea caracterului <ul style="list-style-type: none"> - Semnificația valorilor în dezvoltarea caracterului: adevărul; binele; dreptatea; libertatea; frumosul; sacrul - Valori și atitudini personale și ale grupului ▪ Atitudini caracteriale pentru un profil armonios: altruismul; creativitatea; fraternitatea; leadershipul; legalitatea; recunoștința; responsabilitatea ▪ Manifestări atitudinale negative și consecințe ale acestora
Caracter și comportament	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Caracterul și atitudinile mele <ul style="list-style-type: none"> - Cum mă comport în situații date - Atitudini față de comportamentul altor persoane ▪ Caracterul și alegerile mele: <ul style="list-style-type: none"> - Alegeri și decizii - Evaluarea deciziilor - Impactul alegerilor și deciziilor asupra dezvoltării personale ▪ Cum putem deveni mai buni: modele și comportamente 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Caracterul, parte inseparabilă din noi, personal și social <ul style="list-style-type: none"> - Când și de ce am nevoie de caracter - Valori morale și trăsături de caracter la diverse popoare - Conviețuirea pe baza manifestărilor de caracter (impact și beneficii) ▪ Construirea pozitivă a caracterului <ul style="list-style-type: none"> - Resurse utile unui comportament pozitiv - Instrumente pentru manifestarea pozitivă a caracterului (Regulamentul clasei bazate pe caracter; proiectul unei zile a caracterului/ a unei trăsături de caracter; proiectul unei activități de servicii comunitare)

SUGESTII METODOLOGICE

Sugestiile metodologice se referă la modul de organizare a activității didactice în vederea formării la elevi a competențelor formulate și au rolul de a orienta profesorul în aplicarea programei școlare.

Prin deplasarea semnificativă de accent de pe conținuturi pe competențe, procesul didactic are la bază o nouă paradigmă educațională, centrată pe elev, pe dezvoltarea atitudinilor și a mecanismelor învățării personalizate, conștiente, eficiente și responsabile, pe care elevii să le aplice și în diferite contexte de viață, nu doar în cadrul activității școlare. În cazul în care există elevi în ciclul gimnazial care au urmat disciplina opțională în învățământul primar, aceștia vor fi ajutați să înțeleagă faptul că se află la un alt nivel de școlaritate și de dezvoltare personală, parcurgerea disciplinei în ciclul primar favorizând continuarea educării pozitive a profilului lor caracterial, acești elevi putând reprezenta persoane-resursă în activitatea didactică.

Programa școlară asigură un cadru de dezvoltare a unor trăsături de caracter pozitive, cu relevanță directă pentru vârsta elevilor de gimnaziu, care susțin cunoașterea de sine, valorizarea caracterului și construirea unor repere importante pentru propria devenire. În același timp, se recomandă cadrelor didactice să aplice exemplul personal ca model de conduită socială și profesională în demersul lor educativ *despre, prin și pentru* caracter.

Ca și la ciclul primar, programa școlară de gimnaziu pune accent pe **abordarea practic-aplicativă**, care oferă contexte pentru: exersarea de valori și atitudini pozitive, valorificarea experiențelor de viață ale elevilor; descoperirea și experimentarea propriilor abilități și atitudini caracteriale. Prin conținuturile, abilitățile și atitudinile specificate, programa școlară pune accent pe promovarea unui **comportament asertiv și empatic**. Comportamentul asertiv: exprimă capacitatea de a comunica deschis nevoile, dorințele, sentimentele, emoțiile și gândurile, fără a leza integritatea celorlalți; asumă responsabilitatea pentru propriile acțiuni, fără a judeca sau a da vina pe alții; promovează autocontrolul și aprecierea rezultatelor prin laudă și complimente sincere; susține critica în manieră constructivă și primirea sau acceptarea criticii dacă este justificată; promovează concentrarea pe soluții și pe rezolvarea problemelor identificate. Comportamentul empatic permite exprimarea emoțiilor, ascultarea activă, asumarea de roluri, armonizarea laturii cognitive cu cea afectivă, comportamentală, atitudinală și socială, înțelegerea emoției personale și de grup și crearea unor relații de valoare.

Disciplina *Mai întâi caracterul* se focalizează pe dezvoltarea dimensiunilor atitudinale și valorice ale caracterului. În demersul său didactic, profesorul va urmări să asigure elevilor înțelegerea unor aspecte precum: de ce este importantă construirea/formarea și dezvoltarea caracterului? ce înseamnă un bun caracter? care sunt soluțiile cele mai adecvate pentru dezvoltarea caracterului? În construirea de răspunsuri la aceste întrebări, profesorul poate aplica tehnica DESC (Descriere, Exprimare, Specific și Consecințe) din **multiple perspective**, prin raportare: la propria persoană, la ceilalți, la învățare, la cunoaștere sau la protecția mediului ambiant.

În realizarea demersului didactic este importantă valorificarea educațională a elementelor de **curriculumul ascuns**, derivat din efectele explicite sau implicite, interne și externe ale valorilor, trăirilor, manifestărilor din ambianța educațională și din alte medii externe școlii (familia, grupul de prieteni, comunitatea etc.). Cadru didactic are misiunea de a identifica diferitele aspecte ale curriculumului ascuns, de a le valoriza pe cele pozitive și de a recomanda și acționa pentru diminuarea celor cu influență negativă. În acest scop, se recomandă: realizarea unor activități de învățare adaptate particularităților de vârstă și psihologice ale elevilor de ciclul gimnazial; valorificarea, în activitățile de învățare formale, a achizițiilor dobândite de elevi în contexte informale sau la alte discipline de studiu (de exemplu, *Educație socială, Consiliere și dezvoltare personală, Religie*); selecția și aplicarea activităților de învățare în funcție de specificul local și de cultura organizațională.

În demersul său didactic, profesorul va urmări să asigure elevilor înțelegerea unor aspecte precum:

- a) de ce este importantă dezvoltarea caracterului?
 - caracterul este o componentă esențială a personalității, face parte din structura acesteia și este un element de bază în dezvoltarea personală și profesională;
 - caracterul arată cine suntem, ce valori ne reprezintă, în ce fel ne raportăm la propria persoană, la ceilalți, la activitate, la societate, la mediul înconjurător;
 - caracterul este responsabil de felul în care facem opțiunile, alegerile și luăm deciziile proprii;
 - caracterul determină atitudinile, expresiile și acțiunile unei persoane;
 - majoritatea problemelor și cele mai multe dintre reușitele noastre își au originea în caracter.
- b) ce înseamnă un bun caracter?
 - caracterul bun implică manifestarea determinării, a motivației interioare de a face bine în orice situație, fie că ne convine, fie că nu;
 - caracterul bun depășește diferențele prin depășirea diferențelor/ barierele de vârstă, gen, rasă, culoare, limbă, religie, statul financiar, poziție socială, naștere, naționalitate sau alte împrejurări;
 - un caracter bun se manifestă și se verifică în situații dificile;

- un bun caracter are la bază manifestarea gândirii pozitive, cultivarea optimismului, altruismului, empatiei, încrederii reciproce, toleranței, respectului față de propria persoană, față de ceilalți, de activitate, de societate, de mediul înconjurător.
- c) cum putem dezvolta caracterul?
- prin accentuarea, în demersul didactic, a abordărilor educative prin, pentru și despre caracter:
 - sublinierea constantă/ consecventă a semnificației caracterului în viață și în activitate;
 - punând mereu accent pe nevoia de caracter oferind argumentarea adecvată;
 - încurajarea/ susținerea/ întărirea manifestărilor pozitive de caracter;
 - oferirea de modele și exemplificări practice; ilustrarea sau observarea unor manifestări caracteriale demne de a fi urmate.
 - prin recunoașterea și asumarea trăsăturilor de caracter:
 - explicarea/ descrierea fiecărei trăsături de caracter pe înțelesul fiecărui elev;
 - exprimarea opțiunii în favoarea caracterului și în detrimentul câștigului/ profitului imediat sau al beneficiilor/ randamentului facil;
 - manifestarea deprinderilor pozitive de caracter în orice împrejurare.
 - prin solicitarea de atitudini caracteriale pozitive:
 - constituirea și respectarea, de către toți, a unor standarde atitudinal-comportamentale;
 - manifestarea individuală ca exemplu/ model de caracter, la orice nivel;
 - conștientizarea manifestărilor caracteriale negative și limitarea ori renunțarea la practicarea acestora.

Proiectarea didactică

În proiectarea demersului didactic, este recomandabil ca profesorul să aibă în vedere următoarele aspecte:

- lectura personalizată a programei școlare printr-o abordare contextualizată, flexibilă și diferențiată, care stă la baza elaborării planificărilor calendaristice anuale și a proiectării secvențiale a unităților de învățare;
- respectarea prevederilor programei școlare, prin proiectarea unui demers didactic centrat pe elev și pe formarea de competențe;
- unele dintre activități pot fi realizate, sub formă de proiect, în perioada „Școala altfel” (spre exemplu, întâlniri cu personalități, cu părinții, cu psihologul/ consilierul școlar, cu persoane care au reușit în viață și care sunt valorizate pozitiv în comunitate; activități de voluntariat și servicii comunitare).

Planificarea calendaristică anuală poate fi realizată conform următorului model:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi (Detalii)	Nr. de ore alocate	Săpt./ Perioada	Obs.

Pentru o eficiență proiectare didactică, este recomandat ca profesorul să reflecteze, să formuleze și să răspundă succesiv următoarelor întrebări: de ce? (definirea scopului și a competențelor specifice urmărite); ce? (selectarea conținuturilor tematice); cum? (stabilirea activităților de învățare); cu ce? (identificarea și selectarea resurselor materiale, umane, de timp); cât? (creionarea modalităților și instrumentelor de evaluare).

În proiectarea calendaristică a unităților de învățare se vor specifica competențele specifice, metodele, tehnicile, procedeele de lucru și resursele ce urmează a fi folosite (umane, materiale, informaționale/info-documentare, de timp, modul de organizare a clasei de elevi) precum și modalități de evaluare curentă și sumativă.

Ca urmare, pentru proiectarea unei unități de învățare se poate utiliza următoarea structură:

Conținuturi (detalii)	Competențe specifice	Activități de învățare	Resurse	Modalități de evaluare

Strategii didactice

În vederea realizării competențelor generale și specifice propuse de disciplina opțională *Mai întâi caracterul la nivelul ciclului gimnazial*, este necesar ca strategiile didactice să fie raportate la achizițiile anterioare ale elevilor și să faciliteze valorizarea pozitivă a acestora în activitățile de învățare propuse. Este recomandabil ca orice demers al cadrului didactic să cultive elevilor dorința și nevoia de cunoaștere și

înțelegere, dorința și nevoia de comunicare, curiozitatea intelectuală, dorința și nevoia de explorare, dorința și nevoia de a exersa și experimenta.

Pentru construirea competențelor prevăzute de programa școlară se propun activități educaționale interactive, practic-aplicative, care să utilizeze:

- strategii didactice care să pună accent pe consolidarea continuă a capacităților și deprinderilor atitudinale, pe abordări flexibile, contextualizate, pe parcursuri diferențiate și individualizate de instruire și educare;
- alternative explicative în interpretarea unor fapte/situații; aceasta poate contribui, la dezvoltarea unui caracter pozitiv și a unui comportament moral;
- metode și tehnici de gândire critică (de exemplu: ciorchinele, cubul, mozaicul, explozia stelară, steaua respectului de sine, metoda pălăriilor gânditoare, metoda Frisco, linia valorilor, diagrama Venn, turul galeriei, cvintetul, jurnalul cu dublă intrare, copacul ideilor);
- metode active, integrativ-participative ori activități ludice care pot contribui la responsabilizarea elevilor față de propria învățare, la dezvoltarea capacității de abordare rațională a problemelor private și publice (de exemplu, lectura de text/ lectura imaginii; dezbateră; învățarea problematizată; învățarea prin cooperare; jocul de rol/ jocul didactic; dramatizarea; simularea; studiul de caz; metode art-creative).
- activități bazate pe sarcini concrete și pe exersarea deprinderilor caracteriale în diferite contexte; raportarea la situații-problemă, prin intermediul cărora elevii pot să se refere la propria persoană în scopul autocunoașterii și autoevaluării potențialului propriu;
- strategii didactice care să permită alternarea formelor de activitate (frontală, individuală, pe perechi, în grupuri mici sau cu întreaga clasă);
- lucrul în perechi sau în grupe mici de elevi, prin care elevii comunică, interacționează, cooperează, participă activ și își pot manifesta inițiativa și creativitatea;
- portofolii, proiecte educaționale (de exemplu, expoziții tematice, realizarea unei publicații a clasei pe tema trăsăturilor de caracter, „Trăsătura de caracter a zilei/ săptămânii/ a lunii”, „Caravana caracterului”, „Cine știe câștigă”, întreceri sportive pentru „Cupa fair-play”, cercuri de lectură pe tema caracterului, întâlniri între generații, acțiuni de voluntariat și servicii în beneficiul comunității);
- instruirea colaborativă prin implicarea în activitățile propuse, alături de profesorul care predă disciplina, a altor persoane resursă (psihologul/consilierul școlar, consilierul pentru programe și proiecte educative, profesori care predau alte discipline, specialiști, părinți/tutori);
- calculatorul/ laptopul/tableta, media diversă, ca mijloc de instruire, pentru documentare/căutare de informații, accesarea unor platforme educaționale, ilustrarea unor activități, redactarea unor materiale, grafică pe calculator;
- activități de educație nonformală pe teme relevante (atelier sau grupuri de lucru, dezbateri, workshop-uri, „cafenele publice”): „De ce *Mai întâi caracterul?*”; „Cum ar arăta existența noastră fără manifestările pozitive de caracter?”; „Clasa noastră/școala noastră – un model de caracter”; „Fântâna emoțiilor”; „Eu, Tu, Noi și manifestările de caracter”; „Caracterul și stilul de viață”; „Împreună pentru un caracter mai bun”; „Cutia cu valori”; „De la caracter, pentru caractere”; „Caracter 4 ALL”; „O persoană, un caracter”);
- exerciții de reflecție și imaginative, atelier sau grupuri de lucru, debateri, workshopuri, „cafenele publice”, proiecte cu tematică diversă: „Cum ar arăta existența noastră fără manifestările de caracter?”; „Clasa noastră/ școala noastră – un model de caracter”; „Succesul se învață”; „Dă like caracterului”; „Trepte ale caracterului”; „Oglinzi ale EU-lui”; „Caracterul și cursa cu obstacole”; „EU, unic și valoros”; „Caracterul semafor”; „Nu da șah caracterului!”; „Știu și aplic”; „Caracterul și stilul de viață”; „Împreună pentru un caracter mai bun”; „Caracterul – o calorie pentru fiecare”; „Vitamine pentru caracter”; „Culorile caracterului”; „Lumea lui «Caracter»”; „Desenează caracterul/ Pictează caracterul/ Ilustrează caracterul”; „Caracterul, pas cu pas”;
- parteneriatul educațional dintre școală – familie – comunitate prin implicarea părinților precum și a unor personalități sau reprezentanți ai comunității locale în realizarea unora dintre activitățile prevăzute de conținuturile programei școlare (spre exemplu: discuții/ dezbateri; biblioteca vie; testimoniale; prezentarea unor modele caracteriale de succes; desemnarea ca personaje pentru compuneri, povestiri, proiecte sau teme de casă; invitați la ora de curs; întâlniri între generații).

În alegerea strategiilor didactice, profesorul trebuie să țină cont de aspecte de context, precum: specificul clasei de elevi, interesele și nevoile elevilor, resursele disponibile, elemente de specificitate ale comunității.

Este necesar ca activitățile de învățare pentru formarea și dezvoltarea deprinderilor și atitudinilor caracteriale corecte, să fie orientate și spre:

- formarea și dezvoltarea unor abilități generale: curiozitate, creativitate, spirit de inițiativă, capacitatea de elaborare și prezentare de idei inovatoare, abilitatea de a organiza eficient timpul și propria activitate, de a identifica și rezolva probleme, munca în echipă;

- formarea și dezvoltarea atitudinilor și comportamentelor proactice, bazate pe receptivitate față de nou, pe abordarea schimbării, inclusiv prin a învăța din propriile experiențe;
- crearea premiselor educative în spiritul dimensiunilor fundamentale ale existenței umane: *a ști, a face, a fi, a conviețui*.

Având în vedere importanța metodelor, procedeele, tehnicilor și instrumentelor utilizate în cadrul strategiilor didactice, în raport cu activitățile de învățare propuse, oferim, mai jos, exemple ce pot fi utilizate în cadrul disciplinei *Mai întâi caracterul*.

1. „Harta inimii”

Metoda este destinată cunoașterii de sine/autocunoașterii, precum și intercunoașterii și implică exprimarea unor particularități caracteriale personale.

Modalitatea de aplicare este următoarea:

- fiecare elev desenează pe o coală A4 conturul unei inimi împărțită în 4 cadrane;
- fiecare elev completează cele 4 cadrane cu informațiile solicitate după cum urmează:
 - cadranul A: notează 3 (trei) trăsături personale de caracter de care ești mândru;
 - cadranul B: notează 3 (trei) trăsături proprii de caracter pe care ai dori să le schimbi;
 - cadranul C: notează 3 (trei) trăsături de caracter pe care ai dori să le dobândești;
 - cadranul D: notează 3 (trei) cuvinte pe care le dorești a fi spuse despre tine.
- foile cu răspunsurile elevilor pot fi expuse pentru un „tur al galeriei” urmat de discuții libere asupra consemnărilor din „hărțile inimii” cu scopul de a constata individualitatea caracterului precum și bogăția formelor de manifestare ale acestuia.

2. „Mașina de făcut complimente”

„Tuturor le plac complimentele” spunea Abraham Lincon. Cercetări în domeniu au arătat că un compliment, respectiv opusul său – reproșul, pot ajuta copilul să crească armonios, încrezător în sine, cu dorința de progres sau îi pot marca negativ dezvoltarea, în funcție de modul în care sunt făcute (conținut, tonalitatea vocii, încărcătură emoțională, context, veridicitate ș.a.). Mai mult, complimentând efortul și acțiunile unui copil/ elev, și nu copilul/ elevul însuși, îl putem face să se simtă mai bine, îl putem motiva să fie mai bun, să dorească să repete calitativ eforturile și acțiunile încurajate. Specialiștii au constatat că reacțiile cele mai favorabile au fost la complimente precum: „cred în tine”; „apreciez capacitatea ta de a ...”; „poți fi mândru/ă de realizarea ta”; „am încredere în sinceritatea ta”; „sunt onorat/ă să lucrez cu tine”; „ai făcut o alegere bună/ ai luat decizia potrivită”; „sunt convins/ă că ai făcut tot ce ai putut”; „sunt recunoscător/ recunoscătoare că ai ales echipa noastră”; „familia este mândră de tine”.

Tom Greaves, creatorul metodei „mașinii de complimente”, a afirmat că prin această abordare a vrut să studieze modul în care oamenii știu să primească un cuvânt de laudă, urmărindu-le reacțiile emoționale și manifestările atitudinal-comportamentale.

Adaptată procesului didactic, metoda „mașina de făcut complimente” poate fi utilizată sub forma jocului de rol pentru întărirea pozitivă a caracterului dar și pentru interrelaționare și ameliorarea raporturilor dintre elevi. Recomandări pentru aplicarea metodei:

Varianta I:

- Se desemnează, prin tragere la sorți, doi elevi care vor juca rolul unei mașini de făcut complimente respectiv a unei mașini de făcut reproșuri.
- Elevii clasei trec, pe rând, prin fața celor două „mașini/aparate” primind câte un compliment, respectiv un reproș referitor la modul în care aceștia se manifestă în colectivul de elevi. De exemplu, drept complimente, pot fi formulate aprecieri de genul: „Felicitări. Desenul tău a fost cel mai reușit”; „Ieri ai fost cel mai cuminte”; „Apreciez punctualitatea ta”; „Răspunsul la ora de literatură a fost original”. Exemple de reproșuri: „Mereu ești neatent”; „Îți pierzi repede răbdarea”; „Ți-ai făcut tema la Geografie cu copy-paste de pe internet”; „Azi ai venit nepregătit la ora de Istorie”.
- După ce toți elevii a trecut prin fața celor două aparate, profesorul inițiază o discuție asupra modului în care participanții au receptat complimentul sau reproșul, asupra stărilor sufletești resimțite, al gradului în care elevii se cunosc între ei și fac aprecierile potrivite.

Varianta II:

- Se solicită clasei să se ofere 5 elevi voluntari (restul elevilor vor fi avea rol de observatori).
- Dintre voluntari, se alege 2 elevi care vor avea rolul de „mașină de complimente” respectiv „mașină de reproșuri” (pe piept li se va prinde o coală de hârtie cu înscrisiunea adecvată) cu precizarea că „mașina de complimente” va face aprecieri nesincere/neadevărate în timp ce „mașina de reproșuri” va exprima idei conforme cu realitatea (voluntarii vor primi câte un bilețel care conține această indicație necunoscută de ceilalți 3 voluntari).

- Am numărat, dragul meu, și am văzut că ți-ai oprit o sută de galbeni. În loc de o mie am găsit numai nouă sute.
- Jupâne negustor, eu nici n-am dezlegat punga. Cum am găsit-o așa ți-am adus-o.
- Ți-am spus că am pierdut o mie de galbeni și tu mi-ai adus doar nouă sute. Asta e, zise negustorul.
Omul nu a mai spus nimic și s-a dus drept la Vodă Țepeș spre a se plânge:
- Măria ta, zise el, nu mi-a dat banii făgăduiți și nu mi-e ciudă pentru asta, ci pentru că mă bănuiește a nu fi om de omenie. Nici prin cap nu mi-a trecut să mă ating de lucrul altuia.
Înțeleptul Vodă a înțeles lăcomia negustorului și-l chemă la dânsul:
- Dacă tu, jupâne negustor, ai pierdut o mie de galbeni, iar aceasta are numai nouă sute, este dovedit că aceasta nu e punga ta. Tu, creștine, ia punga cu nouă sute de galbeni să o dai celui care va arăta că a pierdut-o. Iar dumneata, jupâne negustor, așteaptă până ți se va găsi punga!»

Pentru rezolvarea sarcinilor de lucru, elevii pot lucra individual, în perechi sau în grupuri mici. Pentru răspunsuri, elevii primesc câte o coală de flipchart și markere sau carioci împreună cu textul pentru lectură. Totodată, profesorul se va asigura că elevii au citit în întregime povestirea și că înțeleg toate cuvintele din text (sunt și unele arhaisme).

Sarcini de lucru solicitate elevilor:

- a) identificați personajele din text;
- b) realizați portretul caracterial al personajelor identificate indicând 5 trăsături de caracter pentru fiecare;
- c) construiți perechi antagonice (contrare) de trăsături cu ajutorul trăsăturilor indicate de voi;
- d) citați un proverb adecvat pentru situația descrisă în text;
- e) descrieți felul în care v-ați comporta voi dacă ați găsi „o pungă cu galbeni”.

După expirarea timpului de lucru (convenit inițial), colile de flipchart vor fi expuse și vizionate de toți elevii. Profesorul va iniția o dezbatere asupra învățămintelor ce pot fi dobândite din conținutul textului și va analiza, cu ajutorul elevilor, corectitudinea răspunsurilor la cerințele formulate. Vor fi apreciate, cu ajutorul laudei, răspunsurile cele mai originale și mai complete.

5. Cafeneaua publică

Cafeneaua publică este o metodă de cooperare și dialog interactiv bazată pe schimbul de informații, cu valorizarea contribuțiilor participanților. În scopul generării de idei noi și de creare a unui cadru adecvat participării la dialog a tuturor participanților, este preferabil ca activitatea să fie organizată într-un spațiu care să creeze o atmosferă asemănătoare celei dintr-o cafenea. La fiecare masă (recomandabil 3-5, în funcție de numărul de echipe formate) există un moderator care ghidează discuțiile și notează ideile principale și/sau soluțiile propuse de către participanți. Se stabilește o temă generică care este apoi structurată în subteme (în funcție de numărul de echipe). Echipele sunt așezate la mese unde discută tema repartizată, pe parcursul unei runde care durează 20 de minute. După terminarea timpului alocat unei runde, fiecare echipă se mută la altă masă pentru a discuta alt subiect dintre cele propuse.

Spre exemplificare, în cadrul disciplinei opționale *Mai întâi caracterul*, se poate propune ca temă generală „De ce «*Mai întâi caracterul?!*»”. Subiecte posibile de discuție pentru echipele de lucru pot fi:

Runda 1/ masa 1: *Ce reprezintă caracterul și cum se manifestă acesta*

Runda 2/ masa 2: *Manifestări caracteriale pozitive/ negative în colectivul clasei și cum au fost receptate acestea de către elevi și profesori*

Runda 3/ masa 3: *Impactul manifestărilor caracteriale asupra succeselor/ insucceselor personale*

Runda 4/ masa 4: *Semnificația caracterului pentru dezvoltarea personală*

La finalul tuturor rundelor, moderatorii prezintă rezultatele discuțiilor. Se formulează concluzii și, după caz, se pot redacta: o listă cu propuneri, o listă de idei, to do list (listă cu probleme de rezolvat), o recomandare, o scrisoare deschisă, un eseu argumentativ.

6. Metode art-creative

Varianta 1. Motivează-ți echipa!

Modul de desfășurare a activității: colectivul clasei se împarte în grupuri de câte 4-5 elevi. Fiecare grup primește câte o coală de flipchart și markere sau carioci. Fiecare grup va desena pe coala de hârtie conturul unui tricou, față și spate.

Context: Profesorul propune elevilor următoarea situație: «Sunteți un colectiv de elevi înscris în competiția școlii noastre „Clasa mea – o clasă de caracter”. Doriți să atrageți atenția celorlalți competitori asupra valorilor promovate în clasa voastră sau, la alegere, asupra trăsăturilor pozitive de caracter manifestate de elevii clasei, a modului pozitiv de educare a caracterului sau o altă temă, la alegerea voastră. În acest scop, doriți să inscripționați și să purtați câteva tricouri cu mesaje adecvate.»

Cerință pentru elevi:

- a). Alegeți tema mesajelor voastre.
- b). Notați mesajele pe care le propuneți pentru a fi înscrisurate pe tricou (față-spate).
- c). Motivați propunerile/ alegerile voastre.

După expirarea timpului de lucru (convenit inițial), colile de flipchart vor fi expuse și vizionate de toți elevii. Fiecare echipă își va prezenta și motiva mesajul propus. Mesajele cele mai reprezentative vor fi selectate pentru a fi înscrisurate pe tricourile clasei.

Varianta 2: Trăsăturile mele de caracter

Modul de desfășurare a activității: fiecare elev trece la tablă și, cu ajutorul cretei, desenează conturul uneia dintre palmele sale.

Fiecare elev va nota, apoi, pe degetele mâinii sale, trăsături pozitive de caracter proprii lui iar în palmă, o trăsătură negativă ce îl caracterizează. Cerința se poate referi și la câte o calitate notată pe fiecare deget și la o trăsătură considerată de el un defect (în palmă).

Pornind de la consemnările elevilor, profesorul inițiază o discuție liberă despre măsura în care trăsăturile pozitive/ negative, calitățile respectiv defectele proprii îi ajută sau îi defavorizează în formarea caracterului, în reușita lor școlară și în dezvoltarea personală.

7. Metoda PRES

Resurse necesare: coli de flipchart, markere/carioci, fluturași cu textul suport, spațiu de afișare.

Organizarea clasei: se constituie grupuri de câte 4-6 elevii, care primesc câte o coală de flipchart, instrumentele de scris și un text cu descrierea temei supusă discuției.

Metoda ajută elevii să își exprime opinia cu privire la problema abordată, le dezvoltă gradul de înțelegere a acesteia, capacitatea lor de argumentare și de negociere. Procedura de aplicare prevede respectarea a patru pași, reprezentați prin acronimul PRES:

- P** - Exprimați punctul vostru de vedere în legătură cu problema pusă în discuție (membrii grupului vor exprima puncte personale de vedere după care vor alege punctul de vedere comun grupului);
- R** - Construiți un raționament (o judecată) referitor la punctul vostru de vedere;
- E** - Dați un exemplu pentru clarificarea punctului de vedere;
- S** - Faceți o sinteză, un sumar (scurt rezumat) al punctului vostru de vedere asupra problemei în discuție.

Acești pași, precum și un exemplu-model scris din timp pe un alt poster de către profesor, vor ajuta elevii să rezolve mai ușor sarcina de lucru și să-și formuleze mai bine răspunsurile.

Propunem un model de poster pentru tema *Characterul și alegerile mele* (rezolvat din perspectiva elevilor). Textul suport: «Schimbările și alegerile pe care le facem în viață reflectă persoana care suntem. (...) Atunci când faci o alegere, tu, practic, îți exerciți libertatea de a-ți schimba viața și de a deveni cine dorești tu să fii. Libertatea aduce întotdeauna cu ea și responsabilitate. Este bine să-ți amintești că, atunci când faci o alegere, devii responsabil pentru acțiunile și comportamentul tău.

Fără alegere, nu există schimbare și nici evoluție. În realitate, facem alegeri tot timpul. Fie că ne place sau nu, mereu decidem, hotărâm, alegem. Schimbarea este singura certitudine pe care o avem în viață. Și, fiecare alegere pe care o faci decide, într-o anumită măsură, direcția în care merge viața ta.» (Cristina Crăciun, *Arta de-a lua decizii. Cum să faci alegeri înțelepte*, <http://alungatristetea.ro/arta-de-a-lua-decizii/>)

- P** - Autoarea are dreptate când afirmă că facem alegeri tot timpul. De alegerile pe care le facem depinde viața noastră de zi cu zi dar și viitorul nostru.
- R** - „Zilnic luăm decizii”. „La un moment dat din viață, fiecare dintre noi trebuie să facă o alegere importantă”. „Unii oameni fac alegeri bune, alții fac alegeri greșite”. „Nu există om care să nu fi făcut nicio alegere în viața sa”.
- E** - Noi am ales să urmăm cursurile unui liceu cu program sportiv în locul unei școli obișnuite. Suntem conștienți că avem un program mai încărcat (cu antrenamente și competiții), că trebuie să depunem eforturi pentru a atinge performanța, dar este opțiunea noastră și drumul nostru în viitor.
- S** - Viața fiecăruia este un lung șir de alegeri. Am învățat că alegerile și deciziile noastre ne influențează întreaga viață. De alegerile pe care le facem depinde schimbarea noastră în bine sau în rău. Atunci când facem alegeri trebuie să fim conștienți și responsabili. Ca să nu dăm vina pe alții, alegerile trebuie să ne aparțină.

La final, grupele își expun produsele lor și elevii participă la o discuție liberă despre importanța alegerilor și a deciziilor în viața fiecărei persoane.

8. „Biblioteca vie”

Biblioteca vie este o metodă de educație nonformală bazată pe comunicare și interacțiune. CĂRȚILE sunt reprezentate de FIINȚE UMANE care vor intra într-un dialog personal cu auditoriul/cu elevii.

Adaptată activităților de învățare din cadrul disciplinei opționale *Mai întâi caracterul*, metoda poate fi utilizată pentru consolidarea parteneriatului educațional dintre școală – familie – comunitate prin implicarea părinților și/sau a unor personalități sau reprezentanți ai comunității locale în realizarea unora dintre activitățile prevăzute de conținuturile programei școlare precum și în sprijinirea demersurilor educaționale ale școlii.

Astfel, la temele *Valori în construirea caracterului* respectiv *Atitudini caracteriale pentru un profil armonios*, în locul utilizării unor lecturi selective de texte sau de citate motivaționale, a unor recomandări bibliografice, a unor fișe de lucru, profesorul poate să invite una sau mai multe persoane din rândul părinților sau a unor personalități locale cu experiențe deosebite de viață, cu reușite în viața personală, profesională, socială.

Cum utilizăm această metodă:

Resurse necesare: mobilier modular, scaune suficiente pentru toți participanții, coli de scris, pixuri/creioane/stilouri, invitații scrise (după caz).

Organizarea clasei: în funcție de numărul invitaților, activitatea se poate desfășura frontal sau pe grupuri mici, de câte 5-7 elevi. În cazul activității pe grupuri, mobilierul va fi aranjat adecvat.

Rolul invitaților: aceștia vor reprezenta „cărți vii” care își vor spune povestea prin viu grai, vorbind despre obținerea succesului în viață, factori favorizanți ai reușitelor lor, experiențe personale de viață, obstacole depășite, trăsături și modele de caracter, mentori etc.

Rolul elevilor: vor asculta, vor nota ceea ce li se pare mai deosebit, vor pune întrebări, vor cere explicații, vor formula aprecieri.

În cazul în care sunt mai mulți invitați, fiecare poate propune un subiect de discuție conform temei zilei sau aborda o trăsătură de caracter (convenită anterior cu profesorul). În această situație, elevii, reușiți în grupuri mici, vor „împrumuta” persoana-carte în funcție de subiectul care îi interesează. Invitatul „împrumutat” se mută la masa grupului respectiv unde își spune povestea și dialoghează cu elevii.

La finalul activității, câte un elev din fiecare grup va face un scurt rezumat al poveștii de viață ascultate și va indica trăsătura/ trăsăturile de caracter asupra cărora grupul său a dobândit mai multe informații.

Dacă activitatea se desfășoară frontal, scenariul anterior se aplică întregii clase.

9. Tehnica DESC

Tehnica DESC este utilizată pentru a asigura învățarea și înțelegerea/ comprehensiunea unui concept. Tehnica presupune analiza respectivului concept în patru etape: **Descriere**, **Exprimare**, **Specific** și **Consecințe**. Exemplificăm această tehnică aplicată la tema: *Atitudini caracteriale pentru un profil armonios* pentru trăsătura de caracter *ALTRUISMUL*.

Resurse necesare: un poster-model cu descrierea tehnicii, coli de flipchart, markere/carioci, tabla, creta, spațiu de afișare

Organizarea clasei: frontal sau în grupuri mici; în cazul activității pe grupe, se distribuie colile de flipchart și instrumentele de scris; în cazul activității frontale, se utilizează tabla și creta.

D: descriere

- atitudine morală sau dispoziție sufletească a celui care acționează dezinteresat în favoarea altora; doctrină morală care preconizează o asemenea atitudine (Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 1998);
- principiu moral, preocupare pentru bunăstarea altora; virtute tradițională în multe culturi și aspect de bază al diverselor credințe, obiceiuri și tradiții (sursa: wikipedia);
- atitudine morală în a acționa pentru binele altora, fără alte beneficii sau compensații personale;
- capacitatea de a dăruia cu ușurință și cu plăcere ceea ce credem că trebuie oferit, fără a regreta despărțirea de bunul încredințat altuia;. Altruismul înseamnă să lași de la tine în favoarea altuia, să dai și altuia din puținul ce îți aparține, să împarți cu altcineva bunuri ale tale. Altruistul este o persoană bună, generoasă, miloasă, atentă și receptivă la nevoile altora, o persoană căreia îi place să ajute benevol, fără să aștepte să primească vreun recompensă pentru gestul pe care îl face.
- altruismul sau abnegația este opusul egoismului;
- termenul a fost inițial inventat în secolul al XIX-lea de către sociologul și filosoful Auguste Comte.

E: exprimare

- altruismul începe prin capacitatea individuală de a vedea dincolo de problemele sau interesele personale și de a face proba empatiei inclusiv față de persoane necunoscute;
- implică o stare emoțională și motivațională, o datorie morală cu scopul de a crește bunăstarea altora;

- se exprimă prin cuvinte sau expresii ce conțin o apreciere, o prețuire, o încurajare, dar și prin fapte și gesturi adecvate;
- se manifestă prin grija pentru binele altor persoane și acțiunea de ajutorare, salvare a lor, în caz de nevoie;
- frecvent, se manifestă prin: a dărui sau a face gesturi și fapte în favoarea altor persoane, iubirea față de aproape, loialitate, generozitate, spirit de sacrificiu, compasiune;
- exemplificări: „eu am dărui haine unor copii nevoiași”; „eu am fost la un cămin de bătrâni și le-am citit povești”; „eu am dat bani pentru o cauză umanitară”; „în timpul meu liber, ajut la cumpărături o familie de bătrâni din bloc”; „părinții mei donează periodic sânge”; „un verișor a donat un rinichi surorii sale”.

S: specific

- manifestare proprie omului; parte integrantă a procesului de socializare;
- reprezintă o calitate umană fundamentală; răspuns la nevoile personale și ale celor din jur;
- se manifestă în plan psihologic, moral, social;
- este determinat de relațiile interumane și declanșat de unele situații sociale;
- diferă de la persoană la persoană fiind influențat și de cultura, obiceiurile, credințele și tradițiile diferitelor comunități.

C: consecințe

- faptele bune îl fac pe copil să se simtă puternic și responsabil;
- generează bunătate; omenie; empatie; solidaritate; cooperare; într-ajutorare;
- contribuie la ameliorarea/ rezolvarea unor situații dificile;
- generează reciprocitate (cel care a beneficiat de sprijin simte, la rândul lui, nevoia să ajute);
- favorizează îmbunătățirea imaginii de sine și creșterea stimei de sine;
- ajută la întărirea trăsăturilor și a atitudinilor pozitive;
- sprijină educarea pozitivă a caracterului;
- poate fi debutul unei corectări/ îndreptări și poate contribui la ameliorarea relațiilor interpersonale.

Sugestii privind evaluarea

Evaluarea reprezintă o componentă esențială a procesului didactic, cu roluri multiple: feed-back pentru activitatea profesorului, diagnoză și prognoză asupra performanțelor elevilor, motivație pentru învățare.

Date fiind caracteristicile de vârstă ale elevilor de învățământ gimnazial, este necesar ca profesorul care susține activitatea didactică la disciplina *Mai întâi caracterul* să realizeze o alegere argumentată a modalităților de evaluare, care să accentueze valoarea motivațională a evaluării și să susțină elevii pentru valorificarea pozitivă a rezultatelor evaluării.

Din perspectiva unui demers educațional centrat pe competențe, se recomandă utilizarea cu preponderență a evaluării continue, formative, care este stimulativă pentru elevi și este corelată cu fiecare sarcină de învățare.

Evaluarea sumativă poate fi realizată de profesor la sfârșitul unei unități de învățare, de semestru, de an școlar, cu folosirea modalităților și instrumentelor adecvate.

Pentru abordarea globală a rezultatelor învățării la această disciplină de studiu care pune accent pe formarea trăsăturilor de caracter, se recomandă utilizarea, alături de formele și instrumentele clasice de evaluare, a unor metode și instrumente complementare, cum sunt: autoevaluarea, interevaluarea, evaluarea în perechi, investigația, proiectul, portofoliul, jurnalul de reflecție, organizatori grafici, lista de verificare, diagrama KWL (știu – vreau să știu – am învățat), observarea sistematică a activității și comportamentului elevilor. Un model de evaluare potrivit pentru scopurile disciplinei opționale *Mai întâi caracterul* este cel bazat pe patru domenii (sau arii) propus de Donald L. Kirkpatrick. Acesta pune accent pe măsurarea rezultatelor învățării în pe termen lung, începând cu persoana și extinzându-se la zona mai largă a comunității. Modelul propune evaluarea învățării pe următoarele dimensiuni:

1. *Reacție*: evaluarea a ceea ce simte elevul față de procesul și rezultatele învățării despre caracter (atitudini față de aspectele abordate, percepții imediate față de utilitatea activității de învățare despre caracter, satisfacția cu referire la strategiile pe care profesorul le utilizează în prezentarea aspectelor legate de dezvoltarea caracterului);
2. *Achiziție*: evaluarea gradului de dezvoltare a competențelor celui care învață, ca rezultat al activităților educative, în vederea înregistrării progreselor în dezvoltarea caracterului personal;
3. *Comportament/transfer*: gradul în care elevul a dezvoltat capacitatea de punere în practică a atitudinilor dobândite, prin activități cu caracter divers, în medii și contexte cotidiene (familie, clasă, școală, grup de prieteni);
4. *Impact*: efectele acțiunilor elevului asupra propriei persoane și asupra comunității din care face parte (a mediului cunoscut), cu relevanță din perspectiva dezvoltării trăsăturilor de caracter.

Astfel abordată, evaluarea la disciplina *Mai întâi caracterul* va pune accent pe elemente de ordin calitativ, precum valori și atitudini exprimate (emoții, sentimente, opinii, convingeri, idealuri, acte volitive, aprecieri/ autoaprecieri), abilități și comportamente exersate; va aprecia progresele înregistrate de elevi, schimbările pozitive de gândire și atitudine; va oferi sprijin și feed-back personalizat elevilor.

Recomandări bibliografice și webografice

Lucrări cu caracter general

1. Allport, G., *Structura și dinamica personalității*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1991
2. Băban, Adriana, *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, Editura PSINET, Cluj-Napoca, 2003
3. Berger, Gaston, *Tratat practic de cunoaștere a omului*, Editura Iri, București, 1997
4. Bucur, Cristian, *Psihologia personalității. Caracterul*, <http://psie.no-ip.org/files/psiP/caracter4.pdf>
5. Chelcea, Adina, *Psihoteste: cunoașterea de sine și a celorlalți*, Editura Știință&Tehnică, București, 2002
6. David, Daniel, *Psihologia poporului român. Profilul psihologic al românilor, într-o monografie cognitiv-experimentală*, Editura Polirom, 2015
7. Goleman, Daniel, *Inteligența emoțională*, Editura Curtea Veche, București, 2001
<https://pralineliterare.files.wordpress.com/2017/04/daniel-goleman-inteligena-emotionala.pdf>
8. Hattie, John, *Învățarea vizibilă. Ghid pentru profesori*, Editura Trei, București, 2014
http://www.ccdcs.ro/uploads/1/0/8/2/10821265/7_john_hattie_-_invatarea_vizibila_ghid_pentru_profesori_rs.pdf
9. Hughes, Marcia, Terrell, James Bradford, *Inteligența emoțională în acțiune*, trad. Guță Silvia, Editura Curtea Veche, București, 2013
10. Marinescu, Aurelia, *Codul bunelor maniere astăzi*,
<http://www.emmanuelcalvarychapel.com/wp-content/uploads/2011/12/Codul-bunelor-maniere-astazi-de-Aurelia-Marinescu.pdf>
http://proiecte.pmu.ro/c/document_library/get_file?p_l_id=14661&folderId=18026&name=DLFE-1707.pdf
11. Poenaru, Michiela, *Cei șapte ani de acasă. Codul bunelor maniere pentru copii*, ediție electronică
http://www.coresi.net/CeiSapteAniDeAcasa_eBook_EditiaDigitalaGratuita_ISBN-978-973-137-128-3-.pdf
12. Ștefăneț, Diana, Bîtcă, Lucia, Raru Olesia, Lungu, Tatiana, Moisei, Ludmila, Botnari, Ina, *Adolescentul merge după Soare, ghid de dezvoltare personală pentru autocunoaștere și autodezvoltare*, Chișinău, 2016

Resurse web

1. *** Asociația Character First România – *Cursuri on line, Manuale, Teste*, <http://characterfirst.ro/>
2. *** *Caracterul*, <http://www.scribub.com/sociologie/psihologie/CARACTERUL81472.php>
3. *** *Copiii noștri și gândirea critică*, <http://www.european-family.ro/documents/products/products7.pdf>
4. *** *Educație pentru viață - Despre dezvoltarea caracterului*,
<https://www.youtube.com/watch?v=KJBx8T2vsRQ>
5. *** *Caracterul, trăsătură a personalității*, <https://www.youtube.com/watch?v=IMEpJq5Y1U4>
6. *** *De ce mai întâi caracterul?* <https://www.youtube.com/watch?v=qZhaJFwrTWM>
7. *** Petrea, Irina, *Caracterul copilului*, <https://www.youtube.com/watch?v=ThSmp0AFsWk>
8. *** *Munca în echipă*, <https://www.youtube.com/watch?v=OoRj9ZHkLEE>
9. *** *Știi care este valoarea ta?*, <https://www.youtube.com/watch?v=rad5J04IK0g>
10. *** *Obiceiuri care îți pot distruge viața*,
<https://www.youtube.com/watch?v=6iVAeNEbK9c&list=PL0Q3GWF1u4bR3gDlyFVVuinm3018BveY3>
11. *** *Povești terapeutice – Greșeala*, https://www.youtube.com/watch?v=WZAAb3IWm_I
12. *** *Comunică ASERTIV, nu agresiv* https://www.youtube.com/watch?v=sCy_3OqvSE8

Lucrări pentru activități de educație nonformală

1. *** *Ghid de lucru în echipă*,
<http://www.practica-ta.ro/wp-content/uploads/custom/probationers/ghid-de-lucru-in-echipa.pdf>
2. *** *Metode interactive*, file:///C:/Documents%20and%20Settings/13032014/My%20Documents/Downloads/Metode_interactive.pdf
3. *** *Metode de gândire critică*, <http://www.bp-soroca.md/pdf/metode%20didactice.pdf>
4. *** *Spusul poveștilor și dezvoltarea caracterului la copii*, noiembrie, 2015
http://www.euroguidance.ise.ro/uploads/6/1/7/7/6177451/georgescu_si_zaharia_spusul_povestilor.pdf
5. *** *Jocuri și povestiri. Metode de educație nonformală*, IMPACT, Ediția a II-a,
<http://www.noi-orienturi.ro/wp-content/uploads/2017/01/IMPACT-Culegere-de-jocuri-%C8%99i-povestiri.pdf>
6. *** *Manualul animatorului socio-educativ*, Asociația „Sprijiniți copiii”, mai, 2016
<http://complexpianu.ro/wp-content/uploads/2016/05/Manualul-animatorului-socio-educativ.pdf>
7. *** *Jocuri de prezentare*, http://www.tineri.md/files/4513_carte_mare_a_jocurilor.pdf
8. *** *Stimularea comportamentelor pozitive la copii – lecții învățate*, Organizația Salvați Copiii
http://salvaticopiii.ro/upload/p000600010002_Stimularea%20comportamentelor%20pozitive%2014%20oct.pdf

Grupul de lucru

Paul COPU, coordonator al Programului *Character First/Mai întâi caracterul* România

Prof. Angela Livia ȘTEOPAN, coordonator al grupului de lucru

Prof. Gabriela-Fulvia HOROBET, Școala Gimnazială „Elena Cuza”, Iași

Prof. univ. dr. Adrian OPRE, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, Facultatea de Psihologie și Științele Educației

Prof. univ. dr. Alin GAVRELIUC, Universitatea de Vest, Timișoara, Facultatea de Psihologie și Sociologie

Conf. univ. dr. Anca Doina CIOBOTARU, Universitatea de Arte „George Enescu”, Iași, Facultatea de Compoziție, Muzicologie, Pedagogie Muzicală și Teatru

Lector univ. dr. Oana MOȘOIU, Universitatea București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației

Cornel CELMARE, psihoterapeut principal ICF Iași, cadru didactic asociat Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași